

2. Системний підхід у вищій школі :навч. посібник / автори-упорядники Кочубей Т.Д., Іващенко К.В. – Умань : ПП Жовтий О.О., 2014. – 131 с. – (серія «Педагогіка вищої школи»).
3. Шабанова Ю.О. Системний підхід у вищій школі : підручник / Ю.О. Шабанова. – Дніпропетровськ : НГУ, 2014. – 120 с.
4. Лісова С.В. Проблема забезпечення якості вищої освіти з позицій системного підходу // Професійна педагогічна освіта: системні дослідження : монографія / за ред. О.А. Дубасенюк. – Житомир : вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – С. 160–172.
5. Harvey L. Defining quality / L. Harvey, D. Green // Assessment and Evaluation in Higher Education. – 1993. – Vol. 18, No 1. – P. 9–34.
6. Parri J. Quality in Higher Education / J. Parri // Management. – 2006. – Vol. 2, No 11. – P. 107–111.

НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ВИКЛАДАЧІВ НОВОРОСІЙСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ (1873-1880 РР.)

Куліш С.М., Таможська І.В.
(Харків, Україна)

Наукова діяльність Товариства природодослідників, створеного на базі Новоросійського університету, сприяла значному зростанню розвитку природничих наук на теренах Одеського повіту Херсонської губернії. У 1873 р. члени товариства (73 науковці) видали три випуски «Записок Новоросійського товариства природодослідників», організували шість екскурсій із метою поглиблення знань із ботаніки, геології, зоології та агрономії, зокрема про Одеські лимани, Крим та Закавказзя. Під час таких подорожей було зібрано гербарій *Phanerosporaeae* (явноспорових) рослин і насіння, колекції комах і павукоподібних Криму, черв'яків і ракоподібних Севастопольської бухти для ботанічного кабінету, оранжереї Новоросійського університету. На основі зібраного матеріалу було розпочато роботу зі створення зоологічної карти бухт Херсонського півострова та Севастополя [1; 9].

У другій половині XIX століття науково-дослідна робота викладачів природничих та хімічних дисциплін Новоросійського університету була спрямована на забезпечення навчального процесу на кафедрах, сприяла підвищенню ефективності та результативності їхньої педагогічної діяльності. Протягом 1873 р. наукові праці професорсько-викладацького складу навчального закладу друкувалися в таких періодичних виданнях, як «Записки Товариства сільського господарства південної Росії» («Сушіння слив», «Які елементи належать до числа необхідних складових частин їжі рослин», «Про розведення спаржі» ординарного професора Я.Я. Вальца), «Вісник Географічного товариства» («Про населення калмицького степу Астраханської губернії» І.І. Мечникова), «Записки Новоросійського Товариства природодослідників» (замітка ординарного професора І.Ф. Синцова до статті «Геологічний нарис Саратовської губернії»). Доцент Ю.Ф. Клименко помістив у звіті Німецького хімічного товариства (м. Берлін) наукову статтю «Про розкладання двохлоропропіонового ефіру» [2; 31-33]. Протягом 1874 р. були надруковані такі наукові праці професорів університету: «Записки про під'їзди на Калку, Дніпро та Дністер» (В.І. Григорович); «Нотатки про палеозойські формації на північних притоках річки Чусової на західному схилі Уральського хребта» (М.О. Головінський; у «Відомостях Товариства любителів природничих наук» Московського університету) [3; 63-64].

Наукові відрядження викладачів Новоросійського університету сприяли підвищенню освітнього, методичного та наукового рівня їхньої підготовки. У звіті про закордонне відрядження ординарного професора Новоросійського університету І.І. Мечникова (1879-1880 рр.) зазначено, що на березі Середземного моря науковець вивчав питання, пов'язані з морфологією тварин. Ґрунтовно почав займатися вивченням

історії походження ентодерми в Coelenterata для підтвердження теорії про те, що в розвитку нижчих тварин (Metazoa) повинні зберігатися сліди примітивного стану. Проведені ним дослідження переконали, що в історії розвитку нижчих представників Coelenterata – Hydromedusae збережені ознаки паренхімної стадії, в Ligiore та Carmarina ентодерма утворюється внаслідок поперечного поділу багатьох клітин Blastulae, в Eucore та Thiara – із клітин, що входять на задньому полюсі у внутрішню порожнину Blastulae, в Aegineta sol maris із сімейства Aeginidae – відщепленням. Для Coelenterata «загальним правилом є внутрішньоклітинне травлення», що підтверджують проведені дослідження гідрополіпів, медуз, сифонофор, актиній і ктенофор, але винятком із правил для науковця було сімейство Geryonidae та Aeginidae. І.І. Мечников працював на зоологічній станції професора Дорна (м. Неаполь), користуючись наданим правом Міністерства народної освіти. У Мессіні вивчав утворення гастрული немуртин. Крім того, знайшов ортонектиду – *Rhopalura Intoshii*. [4; 283-292].

8 травня 1880 р. на засіданні Вченої ради Новоросійського університету фізико-математичний факультет прохав про продовження терміну закордонного відрядження (на рік) екстраординарному професору кафедри технічної хімії В.М. Петрієву. До клопотання додали службове повідомлення професора О.А. Веріго, яке він надав на факультет, у ньому йшлося про те, що в Сорбонській лабораторії В.М. Петрієв займається науковою роботою, зокрема вивченням новітніх хімікатів, перевіркою бертолетового закону на таких хімічних сполуках, як кислоти, що потребує проведення великої кількості досліджень, а наслідком припинення такої діяльності стане втрата отриманих даних. О.А. Веріго зауважив, що відсутність В.М. Петрієва в університеті не вплине на зниження рівня викладання предмета, оскільки він читатиме лекції з технічної хімії, у технічній лабораторії проводитиме практичні заняття, організовуватиме екскурсії на промислові підприємства. Унаслідок проведеного балотування 15 осіб проголосували за таку пропозицію, що дало можливість попечителю Одеського навчального округу подати клопотання до Міністерства народної освіти [5; 55-56].

4 грудня 1880 р. на засіданні ради Новоросійського університету фізико-математичний факультет клопотав про те, щоб кандидата Єлисафова залишили в навчальному закладі для підготовки до професорського звання з хімії. Професори О.А. Веріго та Ю.Ф. Клименко відзначили, що за час навчання в університеті кандидат старанно вивчав хімію, оволодів ефективними методами хімічного дослідження. Результатом його ґрунтовної підготовки є наукове дослідження про ліщинову кислоту з конронової кислоти бродіння. Цю інформацію було надруковано в російському хімічному журналі за 1880 р. (на сторінці 367). У результаті своїх експериментів Єлисафов зробив висновок, що «приготовлена ним кислота не тотожна, а ізомерна зі звичайною ліщиноювою кислотою». Унаслідок балотування голоси розподілилися так: 20 – «за», 2 – «проти» [6; 232].

Отже, науково-дослідна діяльність професорсько-викладацького складу Новоросійського університету була пов'язана з навчальним процесом, а також спрямована на пріоритетний розвиток фундаментальних і прикладних досліджень, забезпечення підготовки науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації, ефективне використання інтелектуального потенціалу в існуючих економічних умовах 1873-1880 рр.

Список використаних джерел:

1. Извлечение из Всеподданейшего отчета г. министра народного просвещения за 1873 г. *Журнал Министерства народного просвещения*. Часть CLXXX. 1875. Санкт-Петербург. С. 1–65.
2. Извлечение из Всеподданейшего отчета г. Министра народного просвещения за 1873 г. Приложение. *Журнал Министерства народного просвещения*. Часть CLXXXI. 1875. Санкт-Петербург. С. 1–43.

3. Приложение ко Всеподданейшему отчету г. Министра народного просвещения за 1874 г. *Журнал Министерства народного просвещения. Октябрь.* Часть CLXXXVII. 1876. Санкт-Петербург. С. 49–70.
4. Отчет о заграничной командировке в 1879–1880 гг. ординарного профессора И.И. Мечникова. *Записки Императорского Новороссийского университета.* 1880. Т. 31. С. 283–292.
5. Протокол заседаний совета Императорского Новороссийского университета: 24 января – 31 мая 1880 г. *Записки Императорского Новороссийского университета.* 1880. Т. 31. С. 1–75.
6. Протокол заседаний совета Императорского Новороссийского университета: 20 августа – 15 декабря 1880 г. *Записки Императорского Новороссийского университета.* 1881. Т. 32. С. 231–240.

КУРС ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ НЕПРОФІЛЬНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ: ІНТЕГРУВАННЯ ДИСЦИПЛІНИ В ЗАГАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ

Куліш С.М., Філатова О.Є.
(Харків, Україна)

З часу отримання Україною незалежності вища освіта в країні перебуває в стані реформування і пристосування до потреб часу. В руслі цього процесу намітилась тенденція до скорочення курсів гуманітарного спрямування для непрофільних спеціальностей, зокрема історії України.

Цей процес ґрунтується на твердженні про недоцільність викладання курсу історії України в процесі підготовки фахівців негуманітарного профілю. Цілком прогнозовано проблема викликає гострі дискусії суть яких зводиться до наступного – історія України, яка належить до кола гуманітарних дисциплін котрим відведене значне місце у навчальних планах кожного українського вищого навчального закладу, формально дублює шкільну програму. Тому популярною є думка про ліквідацію курсу вітчизняної історії у вищій школі. Звичайно такій точці зору не бракує логіки, адже умови і вимоги до підготовки фахівця у ХХ і ХХІ ст. кардинально відрізняються. Світ в якому ми живемо динамічно змінюється, помилково відкидати необхідність змін в освітньому процесі, викладаючи «історію України від найдавніших часів до сьогодення» без урахування особливостей програми підготовки фахівця за різними спеціальностями і спеціалізаціями.

Доволі грубе порівняння шкільного викладу історії України та поглибленого її вивченні в неодмінному контексті європейської та світової історії у закладах вищої освіти, базується на схожості тем і хронологічної структури викладу матеріалу курсу історії України.

Фахівці, викладачі з величезним досвідом, спростовують тезу про дублювання шкільного і вузівського курсів з історії України, акцентуючи увагу на тому що у вищій школі викладання історії України провадиться в проблемному вимірі, та лише відштовхується від фактографічної бази, яку пропонує учневі для засвоєння середня школа [4, с. 35]. Крім того, шкільний курс розкиданий по роках навряд в змозі наділити учнів систематизованими знаннями, навчити аналітичному мисленню, особливо з огляду на тестовий підсумковий контроль у вигляді зовнішнього незалежного оцінювання.

На сучасному етапі існування система освіти потребує постійного вдосконалення, адже орієнтована на підготовку конкурентоспроможного фахівця з урахуванням вимог часу та інтересів учнів. З огляду на це у Університеті, зокрема кафедрою українознавства систематично проводяться анонімні опитування з приводу доцільності викладання курсу історії України, як обов'язкової дисципліни з циклу гуманітарної підготовки. Як результат маємо думку студентів, що висловлюється кожного